

Achtergrondinformatie over tweedetaal- verwerving

Coördinatoren

TAALCOACHING

Achtergrondinformatie over tweedetaal- verwerving

Coördinatoren

TAALCOACHING

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Waarom taalcoaching belangrijk is	7
2. Realistische verwachtingen	8
3. Motivatie van de nieuwkomer	9
4. Inzetten op spreken en luisteren	10
5. Inzetten op communiceren in echte situaties	11
6. Natuurlijk taalgebruik	12
7. Werken aan woordenschat	14
8. Samen leren	15
9. Gestructureerd ondersteunen bij taken	16
10. Feedback geven	17
11. Verder lezen	18

Inleiding

Voor de 600.000 nieuwkomers¹ die in Nederland wonen is taal onmisbaar om mee te kunnen doen. Taalcoaching door vrijwilligers is een krachtig middel om de Nederlandse taal beter te leren spreken. Uit tal van onderzoeken blijkt dat het leren van een tweede taal het meest succesvol is als je als nieuwkomer buiten de klas veel gelegenheid krijgt om de taal te oefenen. Taalvrijwilligers bieden deze mogelijkheid voor nieuwkomers.

Als coördinator van een taalcoachproject is het handig om de belangrijkste basisprincipes van tweedetaalverwerving te kennen. Deze informatie lees je in dit document. Met deze kennis kun je de taalvrijwilligers die je ondersteunt adviseren over wat zij beter wel en niet kunnen doen in hun ontmoetingen. Daarnaast kan het handig zijn in je gesprekken met taalscholen (formeel onderwijs) of gemeenten.

Dit document is ontwikkeld door het ITTA, kennisinstituut voor Nederlands als eerste en tweede taal, en gefinancierd door Tel mee met Taal/OCW.

1. Waarom taalcoaching belangrijk is
2. Realistische verwachtingen
3. Motivatie van de nieuwkomer
4. Inzetten op spreken en luisteren
5. Inzetten op communiceren in echte situaties
6. Natuurlijk taalgebruik
7. Werken aan woordenschat
8. Samen leren
9. Gestructureerd ondersteunen bij taken
10. Feedback geven
11. Verder lezen

¹ Zoals arbeidsmigranten uit Europa en daarbuiten, vluchtelingen en gezinsherenigers.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

6

1

Waarom taalcoaching belangrijk is

Leren doen we bijna allemaal vooral door het te doen. Dat geldt ook voor het leren van een tweede taal. Door de Nederlandse taal te gebruiken in alledaagse situaties op werk, studie of in het dagelijks leven verbeter je je taalvaardigheid en vergroot je je woordenschat. Taalcoaching is een sterk middel om de Nederlandse taal veel te kunnen oefenen in de praktijk.

Als aan taalleerders gevraagd wordt waardoor ze nu de meeste taal van hebben geleerd, dan staat het contact met Nederlandssprekenden op de eerste plaats. Oefenen met een taalvrijwilliger is daar een goed voorbeeld van. Nieuwkomers die ondersteund worden door een taalvrijwilliger verbeteren de taal, hebben meer zelfvertrouwen en hun participatie en integratie verlopen beter.

Het leren van een tweede taal is **het meest succesvol** als:

- de nieuwkomer een taalcursus volgt met een **professionele/gekwalificeerde docent** de taal leert én,
- de nieuwkomer zo veel mogelijk **taalcontact** aangaat. Met andere woorden: de nieuwkomer gebruikt de taal op zoveel mogelijk verschillende manieren. In sociale contacten, door veel te lezen, televisie te kijken, gesprekken te voeren bijv. op de school van je kinderen of op werk, het schrijven en/of lezen van teksten voor werk of studie.

Nieuwkomers die zich aanmelden voor taalcoaching kunnen zich in verschillende situaties bevinden. Een paar voorbeelden:

- Een arbeidsmigrant die hier aan het werk is;
- Een nieuwkomer (al dan niet ex-inburgeraar) die ondervindt dat zijn/haar Nederlands nog tekort schiet om te participeren;
- Een inburgeraar die een inburgeringscursus volgt.

Als een nieuwkomer alleen op school in de taalcursus werkt aan taalverwerving is er weinig gelegenheid voor hem/haar om de geleerde taal te herhalen, in te slijpen en te oefenen. Alleen oefenen met een taalvrijwilliger is voor een nieuwkomer doorgaans onvoldoende om zijn/haar taalniveau te verhogen (van bijvoorbeeld A1 naar A2). De combinatie van formeel leren met non-formele taalcoaching, maakt taalleren succesvol. Dit wordt nu landelijk erkend in de nieuwe wet Inburgering, daarin wordt taalcoaching genoemd als waardevolle aanvulling op een inburgeringscursus.

2

Realistische verwachtingen

Of iemand een tweede taal goed en gemakkelijk onder de knie krijgt, hangt af van allerlei factoren; leeftijd, intelligentie, leervermogen, ervaring met taal-leren en aanleg om taal te leren, (sociale) omgeving, taalcontact, motivatie en taalleerdoel, etc. Niet op elke factor heeft de nieuwkomer zelf evenveel invloed.

Ook taalvrijwilligers kunnen deze factoren natuurlijk niet altijd beïnvloeden, maar het helpt vrijwilligers wel om zich bewust te zijn van de factoren die een rol spelen voor de individuele leerder bij het verwerven van de Nederlandse taal. Zo wordt voorkomen dat zij onrealistische verwachtingen hebben van de nieuwkomer en kunnen de vrijwilligers de verwachtingen van de nieuwkomers zelf beter managen.

3

Motivatie van de leerder

De wil van de leerder om de taal te verwerven, zijn motivatie, is van groot belang. Motivatie stoelt volgens Ryan en Deci's (2000) zelfdeterminatietheorie op drie aspecten:

- **Autonomie:** de mogelijkheid om zelf te kiezen wat men wil verbeteren; de eigen taalvraag te formuleren. De taalvrijwilliger kan hierbij ondersteunen door de nieuwkomer te bevragen: wat is nu belangrijk om te oefenen, waar zit de taalnood?
- **Competentie:** de overtuiging dat je een taak kunt volbrengen en de ervaring dat je je vaardigheden kunt verbeteren, ongeacht hoe groot of klein de stappen zijn.

Hierbij kan de vrijwilliger van toegevoegde waarde zijn door de nieuwkomer te helpen taken op zich te nemen die hij/zij met een beetje eigen moeite, misschien wat fouten en met ondersteuning van de vrijwilliger kan uitvoeren. Juist van fouten leer je. Te makkelijke taken helpen niet (daar leert hij/zij immers niets van), maar veel te moeilijke taken zijn demotiverend en roepen mogelijk weerstand op.

Ook helpt de vrijwilliger het competentiegevoel te versterken als hij/zij de nieuwkomer complimenteert met het leren van de taal, het aangaan en voeren van gesprekjes in het Nederlands en vooral door te benadrukken wat er allemaal goed gaat. Idealiter straalt de vrijwilliger het vertrouwen uit dat de nieuwkomer een taak al kan uitvoeren. Het zelfvertrouwen van de nieuwkomer wordt daardoor vergroot.

- **Verbondenheid:** het gevoel dat je behoort tot de gemeenschap waarvan je deel wilt uitmaken; dit kan de samenleving als geheel zijn en/of de contacten met de taalvrijwilliger(s).

Dat de vrijwilliger samen optrekt met de nieuwkomer helpt vaak al om meer verbondenheid te voelen. Een vrijwilliger brengt de nieuwkomer in contact met anderen en gebruikt daar bijvoorbeeld ook zijn eigen sociale netwerk voor.

Wanneer vrijwilligers zich bewust zijn van deze drie aspecten die bijdragen aan de motivatie van leerders, kan dit helpen in de manier waarop ze nieuwkomers benaderen en effectief ondersteunen bij het verwerven van de Nederlandse taal.

4 Inzetten op spreken en luisteren

95% van de nieuwkomers wil extra spreekmogelijkheden. Zij willen het dan vooral hebben over voor henzelf relevante thema's, over dingen die hen en hun gezin aangaan (Smets, 2015).

Spreekvaardigheid is bij uitstek een vaardigheid waarbij vrijwilligers een rol kunnen spelen. Vrijwilligers kunnen die extra mogelijkheden voor spreken bieden en de nieuwkomer zo helpen met het oefenen van de taal, het vergroten van de woordenschat, het herhalen en inslijpen van de Nederlandse taal. De vrijwilliger zorgt dat de nieuwkomer zoveel mogelijk aan het woord is, stimuleert het spreken door vragen te stellen, reacties uit te lokken, spreekopdrachten te geven, door in de praktijk te oefenen, leuke gespreksonderwerpen aan te dragen, enzovoort.

5

Inzetten op communiceren in echte situaties

Taalverwerving krijgt een sterke impuls als de nieuwkomer veel mogelijkheden krijgt de taal actief te gebruiken. Spreken leer je door veel te doen en vooral in situaties waar je de noodzaak voelt je te uiten over voor jou belangrijke dingen. Dat zijn situaties waarmee de nieuwkomer te maken heeft in zijn/haar alledaagse leven. Denk aan een vergadering, het praten met de leerkracht op school of het maken van een afspraak bij de gemeente.

Ten eerste betekent dit dat de nieuwkomer mogelijkheden moet hebben om het Nederlands te kunnen horen en gebruiken in sociale en functionele contexten. Dit is precies wat vrijwilligers kunnen bieden. Zij spelen een sleutelrol bij het verlagen van de drempels om de Nederlandse taal te oefenen, met henzelf maar ook met derden. Stimuleer je vrijwilligers om de taal in zo veel mogelijk verschillende contexten te oefenen en erop uit te gaan.

Ten tweede betekent het ook dat effectieve taalcoaching **authentiek**, **vraaggericht** en op **maat** is. Elke nieuwkomer heeft zijn eigen doel bij het leren van de taal, en daarop dient de vrijwilliger aan te sluiten. De taalvraag van de leerder staat centraal en dat is het startpunt om vanuit te vertrekken. Zo stimuleer je dat de nieuwkomer actiever deel kan nemen in de maatschappij. Denk bijvoorbeeld aan (vrijwilligers)werk, opleiding, sport, ouderbetrokkenheid, activiteit in het buurtcentrum of een training volgen om digitaal vaardiger te worden.

6

Natuurlijk taalgebruik

Een natuurlijk gesproken taal bestaat uit klanken en woorden die aan elkaar geplakt worden. Een bekend voorbeeld is 'Keptsodruk'. Dat is wat we zeggen, maar wat we schrijven is 'Ik heb het zo druk'. Dit aan elkaar plakken van klanken en woorden maakt dat het voor een nieuwkomer lastig is om woorden te onderscheiden. Hij heeft dan ook (zeker in eerste fase) langer de tijd nodig om te begrijpen wat er gezegd wordt. Gewoon 'natuurlijk Nederlands' met elkaar spreken is daardoor al een waardevolle bijdrage van de vrijwilliger aan het taalleerproces van de nieuwkomer. Anderzijds kost het de nieuwkomer vaak meer tijd om te formuleren wat hij/zij wil zeggen in natuurlijke situaties, omdat hij/zij nog erg moet zoeken naar woorden. Ook hier levert de vrijwilliger een belangrijke bijdrage, door geduld te hebben in de interactie.

Concreet zijn de **vijf tips** voor natuurlijk taalgebruik:

1. **Niet harder gaan praten:**
blijf een natuurlijk stemvolume gebruiken;
2. **Niet te langzaam praten:**
blijf op een natuurlijk tempo spreken, hooguit wat rustiger;
3. **Niet overdreven articuleren:**
articuleer duidelijk maar zoals je ook tegenover een Nederlands sprekende zou doen;
4. **Niet zeer vereenvoudigd of in kromtaal te spreken:**
spreek in correcte Nederlandse zinnen;
5. **De nieuwkomers niet onderbreken wanneer ze iets willen zeggen of aanvullen wanneer ze er niet meteen uitkomen:**
ze zijn aan het zoeken naar de woorden of nog bezig de informatie te verwerken.

Elke taal kent bepaalde vaststaande uitdrukkingen en formuleringen die vooral in informele gesprekken gebruikt worden, bijvoorbeeld **Alles goed?**, **Lekker weertje, hè?**, **Nou, eens even kijken**, enz. De nieuwkomer komt hiermee alleen in aanraking als de mensen om hem heen natuurlijk Nederlands spreken, en met name de taalcoach. Juist met die vaste uitdrukkingen en formuleringen kun je in het

Nederlands al relatief gemakkelijk en snel een kort gesprekje voeren. Hiervoor zijn taalriedels ontwikkeld, waarmee een nieuwkomer oefent met uitspraak en intonatie (zie bijvoorbeeld SpreekTaal). Een nieuwkomer kan zich hiermee gemakkelijk uitdrukken, zonder enige kennis van grammatica nodig te hebben. Stimuleer je vrijwilligers om te focussen op spreekvaardigheid en wees voorzichtig met grammatica. Juist door als vrijwilliger te zorgen voor veel herhaling, zal de nieuwkomer de formuleringen sneller herkennen, maar ook gebruiken, waardoor het Nederlands natuurlijker wordt.

Met vaste uitdrukkingen en formuleringen kun je al relatief gemakkelijk en snel een kort gesprekje voeren.

7

Werken aan woordenschat

Om in een taal te kunnen communiceren heb je woorden nodig. Wil je je enigszins kunnen uiten in het Nederlands (jezelf voorstellen, een kort gesprekje met de buurvrouw kunnen voeren), dan heb je ongeveer 2000 woorden nodig die veel voorkomen. Die leert een nieuwkomer op school, maar juist ook door ze veel te horen buiten de les. Juist in het begin van het taalleerproces kan een nieuwkomer enorm veel nieuwe woorden leren door steeds die frequente woorden te horen in de gesprekken met de vrijwilliger. Het leuk is ook, dat naarmate je woordenschat groter is, je gemakkelijker en sneller nieuwe woorden bijleert. En hoe meer je er kent, hoe gemakkelijker je je kunt uitdrukken in de nieuwe taal. Er zijn woordenlijsten beschikbaar met onder meer de 2000 meest frequente woorden van het Nederlands.

Hoe werkt het leren van nieuwe woorden? Eerst moet de nieuwkomer weten en begrijpen wat de betekenis is van het nieuwe woord, daarna moet hij het woord en de betekenis gaan onthouden.

Een nieuwkomer hoeft niet van alle woorden te leren wat bijvoorbeeld een 'stoel' is of wat 'lekker' is, maar moet wel leren welk Nederlands woord daarvoor wordt gebruikt. Bij 'stoel' is dat best gemakkelijk uit te leggen: dan wijs je op een 'stoel', of je tekent er een. Maar als het concept van een woord nog niet duidelijk is, dan moet de vrijwilliger eerst op zoek gaan naar een duidelijk plaatje van het woord of een voorbeeldzin kunnen geven waaruit de betekenis van het woord duidelijk wordt. Een vrijwilliger kan ook voorbeelden geven van situaties waarin je dat woord gebruikt zodat de nieuwkomer beelden verzamelt en ervaringen opdoet om het concept te verduidelijken. Daarnaast kan de vrijwilliger – als er nog een

gemeenschappelijke taal is – het woord vertalen of kan de nieuwkomer het woord opzoeken in het woordenboek. Met vertalen en woordenboeken moet je echter wel voorzichtig zijn, want lang niet altijd betekent een vertaling hetzelfde – zeker niet bij Google translate. De vrijwilliger kan woorden dus uitleggen, maar de nieuwkomer vooral ondersteunen om zelfstandig achter de betekenis van nieuwe woorden te komen. Op die manier leert de nieuwkomer hoe hij/zij zelfstandig zijn/haar woordenschat kan vergroten.

Om het woord echt te leren is **herhaling** het sleutelwoord. Een woord moet minimaal 7 keer langskomen (een paar keer op dezelfde dag en dan na een tijdje nog een paar keer), wil het beklijven. Als de nieuwkomer naar school gaat, werkt het goed om als taalvrijwilliger samen de woordenschat van een afgerond hoofdstuk nog eens (op allerlei manieren) te herhalen. Denk aan de nieuwe woorden samen opschrijven, ze een paar keer zelf gebruiken en ervoor zorgen dat de nieuwkomer het woord zelf gebruikt in een antwoord op een vraag van de vrijwilliger. Zo komt de nieuwkomer het woord vaak tegen en zal hij/zij het zelf sneller leren gebruiken.

Om in een taal te communiceren op een beginnersniveau heb je ongeveer 2000 woorden nodig.

Samen leren

De taalvrijwilliger is een coach die de nieuwkomer ondersteunt bij het verwerven van de taal en dit doet op basis van gelijkwaardigheid. Dat betekent voor de vrijwilliger dat hij/zij vooral:

- Luistert;
- Vragen stelt;
- Bemoedigt en betrokkenheid toont;
- Zelfvertrouwen geeft om Nederlands te praten in het dagelijks leven.

De vrijwilliger leert ook van de nieuwkomer: over zijn/haar cultuur, (andere) manieren om tegen zaken aan te kijken, enzovoort.

Door samen actief bezig te zijn, wordt bovendien een fijne sfeer gecreëerd en ontstaan er veel mogelijkheden om met elkaar in gesprek te zijn.

9

Gestructureerd ondersteunen bij taken

Van belang bij het kiezen van een taalkaak is dat het een taak is die nét boven het huidige taalniveau zit van de nieuwkomer. Hierbij geldt het principe van scaffolding. De term 'scaffolding' (scaffold = steiger) wordt gebruikt om een proces te beschrijven waarin een nieuwkomer wordt ondersteund bij het uitvoeren van taken die hij zelf niet succesvol zou kunnen doen. Door scaffolding kan een nieuwkomer een taalkaak uitvoeren die nét boven zijn huidige taalniveau zit en al doende van de uitvoering van de taak leren. Van het uitvoeren van een taak die je al aankunt, leer je immers niet veel – je kon het al.

Dat scaffolden gebeurt bijvoorbeeld door de vrijwilliger als hij/zij iets voor- doet en –zegt, en daarna de nieuwkomer het zelf laat doen, bijvoorbeeld koffie bestellen in het café, een boek opzoeken in de bibliotheek, iets bestellen op internet of telefonisch een afspraak maken bij de gemeente.

Als je een praktijkgerichte situatie met je taalmaatje(s) wilt oefenen, zoals een afspraak maken, kun je de volgende stappen volgen:

1. **Praat** eerst even over de situatie, zo activeer je de betreffende woordenschat.
2. **Onderzoek** daarna samen of de nieuwkomer al voldoende woorden en zinnen en kennis over dit onderwerp in huis heeft. Nu weet je wat jullie gaan oefenen.
3. Laat tenslotte (tussen de nieuwkomer het telefoon)**gesprek voeren**, zo 'echt' mogelijk (rollenspel of bellen naar medeplichtige).
4. **Evalueer** samen: hoe ging het, is de nieuwkomer tevreden?

10

Feedback geven

De vrijwilliger kan de nieuwkomer ondersteunen bij het verwerven van de taal door ook feedback te geven op dat wat de taalleerder zegt.

Dit hoeft niet door alle fouten van nieuwkomers continu te corrigeren- fouten zijn een natuurlijk resultaat van het taalleerproces. Van belang is dat de feedback positief geformuleerd is. Daarbij is aandacht voor de uitspraak zo af en toe ook van belang; de nieuwkomers moeten immers ook door andere mensen worden begrepen, en niet alleen door hun docent of vrijwillige taalcoach.

Feedback geven kan de vrijwilliger op verschillende manieren doen:

- **Bevestigen:** geef aan dat de deelnemer op de goede weg is.
- **Vragen om extra uitleg:** je geeft aan dat je niet goed begrepen hebt wat iemand wil zeggen.
- **Geef aanvullende informatie:**
Nieuwkomer: Ja, toen dronk hij uit zo'n ding.
Taalcoach: Je bedoelt een glas?
- **Verbeteren van de vorm:** je herhaalt een onjuiste uiting, maar in verbeterde vorm:
Nieuwkomer: 'Als hij wegging...'
Taalcoach: 'Toen hij wegging...'
- **Je breidt een onvolledige uiting in verbeterde vorm uit:**
Nieuwkomer: 'Ik ben het mee eens.'
Taalcoach: 'Jij bent het ermee eens. Waarom?'

Fouten maken is
een fase van
het taalleerproces.

11

Verder lezen

Wil je meer lezen over tweede taalverwerving of de effectieve inzet van vrijwilligers, kijk dan op:

- www.hetbeginmettaal.nl/vime/
Deze pagina bevat informatie over en instrumenten voor de verschillende rollen die vrijwilligers kunnen uitvoeren, wat ze daarvoor moeten weten en hoe je weet welke rol bij welke vrijwilliger past.
- www.lerenlerendoorcoaching.nl
Hierop vind je meer informatie over hoe vrijwilligers het proces van leren leren kunnen ondersteunen door een coachende manier van begeleiden.

Literatuurverwijzing

Ryan, R.M. & E.L. Deci (2000). 'Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being'. *American Psychologist*, 55, 68-78.

Smets, P. G. S. M. & M. Vlind (2015), G1000 onderzoek - Participatiebevordering in Kruiskamp, Amersfoort/Den Haag: Ministerie van Binnenlandse zaken.

Dit is Stichting Het Begint met Taal

Taal en contact zijn onmisbaar om mee te kunnen doen in de samenleving. Als je de taal spreekt, kun je je ambities waarmaken en laten zien wie je bent. Taalcoaching door vrijwilligers is een krachtig middel voor de 600.000 nieuwkomers die de Nederlandse taal beter willen leren spreken.

Stichting Het Begint met Taal is de expert op het gebied van taalcoaching. We vergroten de bekendheid en effectiviteit van taalcoaching met materiaal, advies en training. Als landelijk platform ondersteunen we 170 organisaties die taalcoaching bieden, verspreid over zo'n 400 locaties. Ook werken we samen met gemeenten, werkgevers en taalscholen.

Samen zorgen we ervoor dat elke week opnieuw duizenden nieuwkomers en vrijwilligers met elkaar in gesprek gaan, samen de taal oefenen en elkaars cultuur ontdekken. Taal verbindt!

**taal
verbindt
ons
allemaal**

DE VERSNELLER
VAN TAALCOACHEND
NEDERLAND

Het Begint met Taal

info@hetbegintmettaal.nl

www.hetbegintmettaal.nl